

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПОЗНАНАВЧАЛЬНОЇ МУЗИЧНО- ЕСТЕТИЧНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Л. М. Сбігнева

ORCID 0000-0001-5370-531X

У статті розкрито сутність професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до позанавчальної музично-естетичної роботи в сучасній школі. Наголошено, що важливим завданням сучасної музично-педагогічної освіти є підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва, професійна діяльність яких буде спрямована на розвиток творчого потенціалу, національної свідомості, індивідуальних здібностей підростаючого покоління. Доведено, що професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до позанавчальної музично-естетичної діяльності повинна мати творче спрямування у викладанні дисциплін навчального плану. Позанавчальні форми музичного виховання у школі виступають важливим фактором розвитку масової музичної культури підростаючого покоління, створюють умови для виявлення талановитих дітей, розвивають дитячі музичні та творчі здібності. Доведено, що основними завданнями позанавчальної роботи є закріплення знань, отриманих на уроці, формування у дітей стійкого інтересу до мистецтва, виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей.

Автор вважає, що музично-естетичне виховання в сучасній школі в цілому реалізується в умовах старого традиційного підходу.

Доведено, що в основі методологічних підходів і принципів музично-естетичного виховання у позанавчальний час лежить інтегративний підхід у навчанні та вихованні, важливою характеристикою якого є взаємодія мистецтв.

Наголошено, що сучасна школа потребує нових форм позанавчального художнього виховання, які будуть сприяти розвитку художньої культури підростаючого покоління.

Ключові слова: *підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва, позанавчальна музично-естетична діяльність, музично-естетичне виховання, інтеграція у музичному навчанні та вихованні, музична творчість, сучасна школа.*

Постановка проблеми. Важливим завданням сучасної музично-педагогічної освіти є створення нових умов та використання інноваційних підходів до професійного зростання майбутніх вчителів музичного мистецтва, професійна діяльність яких буде спрямована на розвиток музично-естетичної культури, творчого потенціалу, національної свідомості підростаючого покоління. В державних документах наголошується, що музично-педагогічна освіта в Україні повинна бути спрямована на задоволення музично-естетичних потреб дитячої особистості, відновлення національних культурних традицій і вихід української культури на світовий рівень.

В системі сучасної освіти позанавчальні форми музичного виховання школярів стали однією з базових основ розвитку масової культури, які не тільки виконують функції масового музично-естетичного виховання дітей, а й забезпечують виявлення талановитих дітей та створення умов для їх професійного становлення. Але можна констатувати, що у цілому музично-естетичне виховання реалізується в умовах старого традиційного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. В теоретичних пошуках Д. Кабалевського, Л. Масол, Н. Миропольської, Б. Неменського, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, В. Черкасова, Г. Шевченко, Л. Школяр, О. Щолокової домінує ідея необхідності розробки нової методики викладання мистецтва, яка буде спрямована на реалізацію впливу мистецтва на особистість школяра, розвиток художньо-творчих здібностей дітей, а не на формальне навчання «теоретичним знанням» про мистецтво.

Метою статті є дослідження особливостей підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до позанавчальної музично-педагогічної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукової літератури приводить до висновків, що головною метою професійної підготовки майбутнього вчителя до музичної позанавчальної діяльності в сучасній школі є гармонійно сформована, освічена та творча особистість, яка буде здатна відповідати творчим, науково-методичним, організаційно-педагогічним і культурно-мистецьким вимогам суспільства, буде зорієнтована на особистісний і професійний саморозвиток, здатна здійснювати професійну діяльність на високому професійному рівні та на гуманістичних засадах. Майбутній вчитель музичного мистецтва має бути конкурентно спроможним на ринку освітніх послуг і транслювати творчі досягнення в сучасний музично-педагогічний простір.

Естетичне виховання, що розуміється дослідниками як процес формування цілісного сприйняття і розуміння прекрасного у мистецтві та

дійсності, розглядається дослідниками як один із найважливіших напрямів виховної діяльності. Як стверджує Г. Шевченко, воно покликано «забезпечити різнобічне формування цілісної особистості дитини» за умови його комплексності, в єдності усіх напрямів та форм (Шевченко, 1985, с. 44).

Музично-естетичне виховання на сучасному етапі розвитку педагогічної науки розглядається як значуща складова частина духовного розвитку людини, яка сприяє розвитку у підростаючого покоління здатності до творчого самовиявлення, формуванню цілісного сприйняття, розвитку художнього смаку та вимагає свідомого, цілеспрямованого і систематичного розвитку.

Завданням естетичного виховання, що розуміється як процес формування цілісного сприйняття і розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності, є розвиток усіх форм естетичної свідомості, розширення художнього сприйняття, організація людських почуттів, включення категорій естетичного рівня в алгоритм власної діяльності. Відомі вчені стверджують, що музично-естетичне виховання повинно проникати в усі сфери дитячого життя, забезпечуватися багатством і різноманітністю засобів виховання.

О. Буров наголошував, що естетичне виховання повинно забезпечуватися різноманітністю виховних засобів і займати значну частину у дитячому житті. Розвиток дитячої особистості органічно пов'язаний з її відношенням до мистецтва, що мистецтво, є універсальним засобом бачення світу, перетворює зовнішні культурні значення у духовний світ особистості.

Д. Кабалевський, роздумуючи про вплив музичного мистецтва, вважав, що саме музичне мистецтво, як найбільш сильний засіб впливу на внутрішній світ дитячої особистості, повинно зайняти важливе місце у вихованні. Д. Кабалевський наголошував, що питання лише в тому, яку частину мистецтва людина включає у своє життя, а від якої відмовляється, яке місце посідає мистецтво в її духовному житті. Головне полягає навіть не в рівні естетичної вихованості, а в багатстві внутрішнього світу особистості, у тих поглядах і переконаннях, які формуються під впливом мистецтва (Алієв, 2003, с. 9; 6).

Б. Неменський був упевнений у тому, що спілкування дітей з мистецтвом сприяє зростанню творчо-художнього потенціалу, від якого залежить і рівень сформованості соціальних цінностей і успішність життєдіяльності.

С. Мельничук наголошує, що саме мистецтву належить важлива культурно-соціальна функція, що тісно пов'язана з проблемою вільного

часу учнівської молоді, адже «мистецтво ефективно впливає на почуття, емоції, актуалізує навчальну діяльність, заповнюючи вільний час молодих людей, мистецтво насичує його естетично цінним змістом» (Мельничук, 1995, с. 5).

Успішна майбутня діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва потребує підготовки не тільки до музично-педагогічної, але й до виконавської, управлінської та організаційної діяльності. Важливу роль у підготовці вчителя музичного мистецтва до позанавчальної музично-естетичної роботи відіграють дисципліни гуманітарного спрямування, музично-теоретичні, практичні й індивідуальні заняття, на яких формуються навички та уміння усвідомленого й художньо-естетичного виконання творів; здійснюється уточнення методів роботи з школярами; визначаються труднощі та шляхи їх подолання; здійснюється систематизація знань у галузі практичної музично-естетичної роботи.

У другій половині ХХ століття система позакласної музично-естетичної роботи ставала однією з базових основ розвитку масової музичної культури, яка виконувала функції широкого музично-естетичного просвітництва та виховання дітей, забезпечувала можливість раннього виявлення таланту та створення умов для його професійного становлення.

Позанавчальне виховання, що спрямоване на розвиток здібностей дітей, на задоволення їх інтересів і духовних потреб у галузі мистецтва, сьогодні розглядається як важлива складова усієї системи освіти, в якій музика становиться надбанням не тільки обдарованих дітей, а й учнів із «середніми» музичними здібностями.

Позанавчальна музично-естетична робота будується на загальних принципах виховання (науковість, доступність, урахування вікових особливостей та інтересів дітей, послідовність та системність у навчанні, неперервність навчально-виховного процесу, індивідуальний підхід, активність музичної діяльності тощо), також має свої специфічні принципи та передбачає застосування переважно однакових засобів, форм і методів виховання. Музично-естетична позанавчальна робота в школі має будуватися, стверджують відомі педагоги, на основі принципу добровільності (Ростовський, 2000, с. 17–18).

Позанавчальна музично-виховна робота залежить від багатьох умов і принципів, що визначають її успішність, і якими необхідно керуватись у процесі художньо-естетичної діяльності. Педагогічний і творчий процес базується на принципах музично-естетичного виховання, які обумовлені специфікою музичного мистецтва та особливостями його сприйняття. Сутнісні принципи і методи музично-естетичного виховання базуються на взаємодії мистецтва і життя, людини та її художньо-образного відношення

до світу, на усвідомленні сутності краси як у мистецтві, так і в житті тощо. Відомі вчені наголошують, що загальнодидактичні принципи не можуть тотально переважати в художній освіті (Мельничук, 1995; Современные исследования эстетического воспитания и художественного образования в контексте Буровской школы, 2009).

Методологічна основа та принципи музично-естетичного виховання на сучасному етапі будуються на положеннях інтегративного підходу, важливою характеристикою якого є: взаємодія різних видів мистецтв.

Проведення позаурочних музично-виховних заходів вимагає дотримання основних принципів організації музично-виховної діяльності дітей: спадкоємності, планомірності, послідовності, систематичності, а також різноманітності змісту позанавчальних заходів для удосконалення музичного досвіду дітей і збагачення їх новими музичними враженнями.

Організація позаурочних музичних занять визначається з урахуванням інтересів дітей, які за бажанням можуть при наявності професійних керівників займатися хором співом, ритмікою, бальними танцями, грою на музичному інструменті, у музичному театрі, фольклорному ансамблі тощо. У зв'язку з обмеженою кількістю академічних годин, відведених на уроки музичного мистецтва, позанавчальна музично-естетична робота набуває особливого значення, по-перше, тим, що вона організовує велику кількість учнів і тим самим стає масовою; по-друге, вона виступає безпосереднім продовженням класної роботи з поглиблення теоретичних знань, набутих учнями у класі; по-третє, сприяє творчій активності учнів. Але домогтися гарної організації музично-естетичної роботи в школі можна лише за умови, коли художнє виховання стає предметом уваги керівництва школи, класних керівників і всіх учнів (Абдуллин, 2005; Алієв, 2003; Ростовський, 2000, с. 17–18).

Індивідуальні форми музично-естетичної виховної роботи зумовлені в музично-естетичній роботі тим, що будь-який вплив на дитину переломлюється через її індивідуальні особливості, через «внутрішні умови». Необхідною умовою успішної індивідуальної роботи постає вивчення індивідуальних особливостей учнів. Методика індивідуального виховного впливу залежить від індивідуальних особливостей учня, психологічного стану, темпераменту. У кожному конкретному випадку слід створити педагогічну ситуацію, яка б сприяла формуванню позитивних якостей чи усуненню негативних. Безумовно, значну роль у виховному процесі відіграє авторитет вчителя, знання ним вихованців, уміння швидко зорієнтуватися у ситуації, передбачити наслідки своїх дій.

Майбутні вчителі музичного мистецтва повинні усвідомлювати, що позанавчальні заходи вимагають не тільки продуманого сценарію, але і

святкового оформлення та задовольняти різноманітні потреби школярів: світоглядні, художньо-естетичні та моральні (насолада від прекрасного, художня творчість, художня самодіяльність, самовираження, моральна орієнтація в нормах та традиціях), а також комунікативні (масове, міжособистісне, групове спілкування, колективне співпереживання); пізнавальні, організаційні (засіб соціалізації, об'єднання) виховні, творчі. (світові ефекти, декорації, костюми. Організація таких заходів вимагає активності й мобільності педагога-музиканта, участі в них батьків – як глядачів і як дійових осіб (костюмери, гримери декоратори, оформлювачі).

Значне місце у позанавчальній музично-естетичній роботі відіграє спільна робота з театрами, філармоніями, засобами масової інформації, творчими дитячими та юнацькими об'єднаннями за місцем проживання тощо, які разом з закладами освіти впроваджують державну політику в галузі музично-естетичної освіти.

Висновки. Розуміння майбутнім вчителем музичного мистецтва значущості музично-естетичного виховання школярів у педагогічному процесі виховання духовної культури молодого покоління, формування професійних якостей (знання психологічних особливостей музичного розвитку дітей шкільного віку), вміння усвідомлювати та доносити до дітей зміст та особливості художніх образів музичних творів тощо є важливими якостями професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до позанавчальної музично-естетичної діяльності.

Дослідження питань розвитку музично-естетичного виховання в позанавчальній діяльності впевнює в тому, що важливими умовами організації позакласної музично-естетичної роботи є: інтеграція та тісний взаємозв'язок з освітньою та виховною діяльністю школи, створення вчителем на заняттях атмосфери творчості, довіри, позитивної емоційної атмосфери і самостійності дітей у творчій діяльності. Пошуки шляхів музично-естетичного виховання дітей та молоді у ХХІ столітті визначаються важливим завданням – долучити підрастаюче покоління до скарбів музичного мистецтва, навчити емоційно сприймати й розуміти твори, зробити музику одним із засобів морального виховання. Досвід роботи впевнює в тому, що У ХХІ столітті школа потребує нових форм позанавчальної роботи з художнього виховання, які будуть розвивати художню культуру підрастаючого покоління.

Література

1. Абдуллин Э. Б. Музыкально-педагогические технологии учителя музыки: учеб. пособие. Москва : Прометей, 2005. 232 с.
2. Алієв С. К. Вчителю музики: досвід, традиції і новації. Волгоград, 2003. 231 с.

3. Мельничук С. Г. Формування естетичної культури майбутніх вчителів (історико-педагогічний аспект, 1860–1980 рр.) : монографія. Київ, 1995. 198 с.
4. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Київ : Освіта України, 2008. 278 с.
5. Ростовський О. Я. Українська музична педагогіка: стан і перспективи. *Рідна школа*. 2000. С. 17–18.
6. Современные исследования эстетического воспитания и художественного образования в контексте Буровской школы : сб. науч. тр. : к 90-летию со дня рождения А. И. Булова / Учреждение Рос. акад. образования «Ин-т художеств. образования». Москва : ИХО РАО, 2009. 334 с.
7. Шевченко Г. П. Эстетическое воспитание в школе. Київ : Радянська школа, 1985. 144 с.

References

1. Abdullin, E. B. (2005). *Muzikal'no-pedagogicheskie tehnologii uchitelja muzyki [Musical and pedagogical technologies of a music teacher]*: ucheb. posobie . Moscow: Prometej (rus).
2. Aliiev, S. K. (2003). *Vchyteliu muzyky: dosvid, tradytsii i novatsii [Music teacher: experience, traditions and innovations]*. Volhohrad (ukr).
3. Melnychuk, S. H. (1995). *Formuvannia estetychnoi kultury maibutnikh vchyteliv (istoryko-pedahohichnyi aspekt, 1860 - 1980 rr.) [Formation of aesthetic culture of future teachers (historical and pedagogical aspect, 1860 - 1980)]*: monohrafiia. Kyiv (ukr).
4. Padalka, H. M. (2008). *Pedahohika mystetstva [Art Pedagogy]*. Kyiv: Osvida Ukrainy (ukr).
5. Rostovskyi, O. Ya. (2000). *Ukrainska muzychna pedahohika: stan i perspektyvy [Ukrainian Music Pedagogy: Status and Prospects]*. *Ridna shkola* (ukr).
6. *Sovremennye issledovaniya esteticheskogo vospitaniya i hudozhestvennogo obrazovaniya v kontekste Burovskoy shkoly [Modern studies of aesthetic education and art education in the context of the Burov School]*: sb. nauch. tr.: k 90-letiju so dnya rozhdeniya A. I. Buova (2009). Uchrezhdenie Ros. akad. obrazovaniya "In-t hudozhestv. obrazovaniya". Moscow: IHO RAO (rus).
7. Shevchenko, G. P. (1985). *Esteticheskoe vospitanie v shkole [Aesthetic education at school]*. Kyiv: Radyans'ka shkola (rus).

ПОДГОТОВКА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА К ВНЕУРОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКОЙ РАБОТЕ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

Л. Н. Сбитнева

В статье раскрыты особенности подготовки будущего учителя музыкального искусства к музыкально-эстетической работе во внеурочное время. Автор подчёркивает, что главной целью подготовки будущего учителя к музыкально-эстетической работе в школе является формирование

высокообразованной и творческой личности, которая будет осуществлять профессиональную деятельность на демократических и гуманистических основах. Внеурочные формы музыкального воспитания в школе являются важным фактором развития массовой музыкальной культуры подрастающего поколения, создают условия для выявления талантливых детей, обеспечивают условия для развития музыкальных и творческих способностей.

Автор считает, что музыкально-эстетическое воспитание в современной украинской школе в целом реализуется в условиях старого традиционного подхода. Раскрыто, что основными заданиями внеклассной работы являются: закрепление и углубление знаний, полученных на уроке, применение их на практике, расширение кругозора детей; формирование интереса к искусству; выявление и развитие индивидуальных творческих способностей и наклонностей. В основе методологических подходов и принципов музыкально-эстетического воспитания во внеурочное время лежит интегративный подход в обучении и воспитании.

Автор считает, что школа нуждается в новых формах внеклассного художественного воспитания, которые будут способствовать развитию художественной культуры подрастающего поколения.

Ключевые слова: *подготовка будущего учителя музыкального искусства, внеклассная музыкально-эстетическая деятельность, музыкально-эстетическое воспитание, интеграция в музыкальном обучении и воспитании, музыкальное творчество, современная школа.*

TRAINING OF FUTURE TEACHER OF MUSICAL ART FOR EXTRACURRICULAR MUSIC AND AESTHETIC WORK IN MODERN SCHOOL

L. M. Sbitneva

The article is dedicated to the essence of professional training of a future teacher of musical art for extracurricular music and aesthetic work in modern school.

The author highlights that an important task of modern music and aesthetic education is the creation of new conditions and the use of innovative approaches for professional growth of future teachers of musical art, the professional activity of whom will be aimed at the development of creativity, national consciousness and individual capabilities of the younger generation.

The author claims that the main goal of teacher training for music and aesthetic work in out-of-lesson time is the formation of an educated creative person who will carry out professional activity on democratic and humanistic basis and who will be able to meet the creative, scientific and methodological, organizational and pedagogical, and cultural and artistic requirements of society and broadcast creative achievements in contemporary music and pedagogical space.

This study demonstrates that professional training of a future teacher of musical art for extracurricular music and aesthetic activity should have creative direction in teaching disciplines of curriculum.

The author emphasizes the importance of extracurricular music and aesthetic work in modern school, which helps to deepen knowledge gained in the lesson of musical art, to form aesthetic sense, need in communication with art and to develop individual musical and creative capabilities of pupils. It has been found out that the basis of methodological approaches and principles of music and aesthetic education in extracurricular time is integrative approach in education and upbringing, an important characteristic of which is the interaction of arts. It was highlighted that music and aesthetic education in extracurricular time in the 21th century should become an integral part of general education of a child's personality. The school needs new forms of extracurricular work on artistic education that will develop the artistic culture of the younger generation.

Key words: *Training of future teacher of musical art, extracurricular music and aesthetic activity, music and aesthetic education, integration in music education and upbringing, musical activity, modern school.*

Сбітнева Людмила Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри музичного мистецтва та хореографії Навчально-наукового інституту культури і мистецтв ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ, Україна). Email: sbitneva787@gmail.com.

Sbitneva Ludmila Mikolaivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Musical Arts and Choreography of the Educational and Scientific Institute of Culture and Arts of the of the State Institution "Luhansk National Taras Shevchenko University" (Starobilsk, Ukraine). Email: sbitneva787@gmail.com.